

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

**ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
освітнього ступеня магістр**

**РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ЗАСОБАМИ МАТЕМАТИЧНИХ ІГОР**

Виконала: студентка ІІ курсу, 602з гр.
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітня програма: Дошкільна освіта.
Початкова освіта

Тригуб Альона Володимирівна
Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент **О. Г. Бутенко**

Рецензент:
доктор пед. н., професор **С.М.Гаврилюк**

Умань-2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
1.1. Розвиток логічного мислення старших дошкільників засобами математичних ігор	8
1.2. Педагогічні можливості гри в розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку	19
1.3. Особливості розвитку мислення дітей дошкільного віку	23
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ.	40
2.1. Стан розвитку логічного мислення дітей старшого дошкільного віку (констатувальний експеримент)	40
2.2. Розвиток логічного мислення старших дошкільників засобами математичних ігор	48
2.3. Аналіз результатів дослідження.	64
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність дослідження. Необхідною умовою якісної зміни суспільства є збагачення його інтелектуального потенціалу. Вирішення цього завдання багато в чому залежить від побудови освітнього процесу. Більшість існуючих освітніх програм орієнтовано на передачу тим, хто навчається суспільно необхідної суми знань, на їхнє кількісне зростання, на відпрацювання того, що дитина вже вміє робити. Натомість уміння використовувати інформацію визначається розвиненістю логічних прийомів мислення і ще більшою мірою, ступенем їх оформленості системою. Потреба цілеспрямованому формуванню логічних прийомів мислення у процесі вивчення конкретних освітніх дисциплін усвідомлюється психологами та педагогами.

Інформатизація світового простору, розквіт наноіндустрії й Інтернет-комунікативних технологій, значне ускладнення соціальних відносин потребують підготовлених фахівців з високо розвиненим інтелектом і мисленням, що зумовлює нові вимоги до системи освіти, у тому числі й дошкільної. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про дошкільну освіту» наголошено на важливості розробки освітніх технологій, спрямованих на розвиток у дитини найбільш продуктивних видів і форм мислення.

Оновлення змісту навчання у початковій школі призвело до введення у курс математики вже в першому класі буквеної символіки, найпростіших алгебраїчних операцій, відрізків і дій над ними, що потребує сформованості логіко-математичних понять у вихованців дошкільних навчальних закладів, володіння логікою розумових дій у процесі пізнавальної діяльності.

У наукових дослідженнях доведено спроможність дітей старшого дошкільного віку розуміти нескладні за змістом наукові поняття (Л. Виготський, З. Калмикова, О. Леонт'єв, Н. Менчинська, І. Равич-Щербо, А. Усова), розкрито особливості засвоєння дошкільниками узагальнень (І. Домашенко, С. Ніколаєва, Ф. Фрадкін, О. Цеханська), генезу поняття

«число» й особливості усвідомлення дітьми числових абстракцій (М. Вовчик-Блакитна, В. Давидов, Г. Костюк).

Без систематизації знань на основі логічного мислення у дітей дошкільного віку не відбувається повноцінного засвоєння матеріалу.

У сучасних програмах з дошкільної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти серед завдань математичного розвитку і математичної підготовки дітей дошкільного віку зазначається потреба у формуванні не лише певних математичних понять і уявлень, а й логіко-математичних понять.

До основних інтелектуальних умінь входять логічні вміння, що формуються під час навчання математики. Самі об'єкти математичних висновків і прийняті в математиці правила їх конструювання сприяють формуванню у індивіда, вміння формулювати чіткі визначення, обґрунтовувати судження, розвивають логічну інтуїцію, дозволяють усвідомити механізм логічних дій та навчають їх застосуванню.

Особливої уваги заслуговують праці педагогів: Н.І. Баглаєвої, О.Г. Брежнєвої, Л.І.Зайцевої, О.К. Грібанової, Щербакової та ін. У наукових дослідженнях доведено спроможність дітей старшого дошкільного віку розуміти нескладні за змістом наукові поняття, виявляти суттєві зв'язки дійсності, які є доступними дошкільникам у предметно-чуттєвій пізнавальній діяльності.

Аналіз стану навчання дошкільників приводить багатьох фахівців до висновку про необхідність навчання в іграх. Іншими словами, йдеться про необхідність розвитку навчальних функцій гри, що передбачає навчання через гру, оскільки гра - це не тільки задоволення і радість для дитини, що саме по собі дуже важливо, з її допомогою можна розвивати увагу, пам'ять, мислення, уяву дитини.

Створено ефективні методики формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку (О. Брежнєва, Л. Гайдаржийська, Л. Зайцева).

Особливої уваги заслуговують дослідження психологів:

З.М. Богуславської, В.П. Зінченка, А.І. Рuzської, К.І. Корзанової, педагогів О.К. Грібанової, К.Й. Щербакової та ін. Всі вони одноставно переконують, що дитина дошкільного віку має всі передумови для розвитку логічного мислення. Тому від педагога вимагають більш усвідомленого вдумливого підходу до ефективних засобів

У сучасних програмах із дошкільної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти серед завдань математичного розвитку і математичної підготовки дітей дошкільного віку зазначається потреба у формуванні не лише певних математичних понять і уявлень, а й логіко-математичних понять.

Психолого-педагогічні дослідження вчених довели, що основні логічні вміння на елементарному рівні формуються в дітей віком, починаючи з 5-6-річного віку.

У зв'язку з цим виникає протиріччя між необхідністю розвитку логічного мислення та відсутністю ефективного засобу, що дозволяє здійснити це на практиці.

Прагнення знайти шляхи вирішення цієї суперечності визначило проблему нашого дослідження.

Актуальність проблеми зумовила вибір теми нашого наукового дослідження **«Розвиток логічного мислення старших дошкільників засобами математичних ігор»**.

Мета дослідження – розкрити розвиток логічного мислення старших дошкільників засобами математичних ігор

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз психолого-педагогічних джерел із проблеми ознайомлення дітей з формою предметів.
2. Визначити показники сформованості логічного мислення у старших дошкільників і критерії їх оцінювання.
3. Підібрати методику діагностування проявів у старших дошкільників логічного мислення і виявити рівні їх сформованості.
4. Розкрити використання дидактичних ігор як засобу розвитку логічного

мислення старших дошкільників у закладі дошкільної освіти.

5. Здійснити порівняльний аналіз рівнів сформованості логічного мислення у дітей контрольних та експериментальних груп.

Об'єкт дослідження – розвиток логічного мислення дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – процес організації розвитку логічного мислення старших дошкільників засобами математичних ігор

Методи наукового дослідження: теоретичні – аналіз, синтез та порівняння психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми дослідження; формулювання висновків; емпіричні – бесіда з дітьми, спостереження за іграми дітей, розв'язання педагогічних ситуацій, анкетування вихователів і батьків; математичні – статистичний кількісний та якісний аналіз отриманих у дослідженні даних.

Методи дослідження: *теоретичні:* теоретичний аналіз і синтез, які застосовувалися на різних етапах визначення цілей, предмета і завдань дослідження; *емпіричні* - опитування; спостереження; педагогічний експеримент.

Експериментальна база. Дослідження здійснювалося на протязі 2022-2023 років, на базі ЗДО № 15. м. Умані, Черкаської області.

Практична значущість. Розкрита методика використання математичних ігор у процесі розвитку логічного мислення у дітей старшого дошкільного віку може бути ефективно використана в практичній роботі вихователів закладів дошкільної освіти.

Результати дослідження дозволяють розширити спектр використання ігрових технологій сприяють підвищенню ефективності розвитку логічного мислення у старших дошкільників

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження доповідалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях та проходили апробацію на базі ЗДО №15. Умані. Основний зміст дослідження викладено в матеріалах

збірника студентських наукових робіт «Перші кроки на ниві наукових досліджень».

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і 5 додатків. Загальний обсяг роботи 82 сторінки. У роботі вміщено 6 таблиць. У списку використаних джерел 54 найменування.

ВИСНОВКИ

Актуальність дослідження. Інформатизація світового простору, розквіт наноіндустрії й Інтернет-комунікативних технологій, значне ускладнення соціальних відносин потребують підготовлених фахівців з високо розвиненим інтелектом і мисленням, що зумовлює нові вимоги до системи освіти, насамперед дошкільної. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про дошкільну освіту» наголошено на важливості розробки освітніх технологій, спрямованих на розвиток у дитини найбільш продуктивних видів і форм мислення.

Оновлення змісту навчання у початковій школі призвело до введення у курс математики вже в першому класі буквеної символіки, найпростіших алгебраїчних операцій, відрізків і дій над ними, що потребує сформованості логіко-математичних понять у вихованців дошкільних навчальних закладів, володіння логікою розумових дій у процесі пізнавальної діяльності.

Без систематизації знань на основі логічного мислення у дітей дошкільного віку не відбувається повноцінного засвоєння матеріалу.

У сучасних програмах з дошкільної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти серед завдань математичного розвитку і математичної підготовки дітей дошкільного віку зазначається потреба у формуванні не лише певних математичних понять і уявлень, а й логіко-математичних понять.

До основних інтелектуальних умінь входять логічні вміння, логічні операції (вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, вимірювати, обчислювати тощо) що формуються під час навчання математики.

У наукових дослідженнях доведено спроможність дітей старшого дошкільного віку розуміти нескладні за змістом наукові поняття, виявляти суттєві зв'язки дійсності, які є доступними дошкільникам у предметно-чуттєвій пізнавальній діяльності.

Аналіз стану навчання дошкільників елементам математики приводить багатьох фахівців до висновку про доцільність навчання в іграх, оскільки гра - це не тільки задоволення і радість для дитини, що саме по собі дуже важливо, з її допомогою можна розвивати увагу, пам'ять, мислення, логічну сферу дитини.

Психолого-педагогічні дослідження вчених довели, що основні логічні вміння на елементарному рівні формуються в дітей віком, починаючи з 5-6-річного віку. У зв'язку з цим виникає протиріччя між необхідністю розвитку логічного мислення та відсутністю ефективного засобу, що дозволяє здійснити це на практиці. Прагнення знайти шляхи вирішення цієї суперечності визначило проблему нашого дослідження.

Відповідно першого завдання з'ясовано стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та в практиці роботи дошкільних закладів.

Так, у Базовому компоненті дошкільної освіти формуванню логіко-математичної сфери відведено важливе місце. До основних логічних умінь належать вміння дитини узагальнювати, класифікувати, групувати, класифікувати предмети за ознаками форми, величини та кольору тощо.

З'ясовано, що під поняттям розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку науковці відносять здатність здійснювати класифікацію геометричних фігур, предметів, множин; серіацію за величиною, масою,

об'ємом, розташуванням у просторі та часі; обчислення і вимірювання кількості, довжини, висоти, ширини, об'єму, маси, часу.

Доведено, що математичні ігри – це ігри, у яких змодельовані математичні відношення, закономірності, що припускають виконання логічних операцій і дій.

2. Відповідно другого завдання з'ясовано стан розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку.

З метою діагностики рівня розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку розроблено комплексні діагностичні завдання індивідуального обстеження. Діти умовно розподілились за ступенем сформованості знань про час на три рівні: достатній, середній, низький.

У експериментальному дослідженні взяло участь 25 дітей ЕГ і 25 дітей КГ.

З цією метою дітям були запропоновані завдання. За основу бралися показники засвоєння змісту програми з даного розділу для дітей 6-го року життя. Особливості логічного мислення дітей старшого дошкільного віку досліджувалися за методикою «Вивчення рівня оволодіння логічними операціями на конкретному матеріалі» Г. Урунтаєвої, Ю. Афонькіної [145], яка складалася з таких вправ: 1) порівняння предметів на підставі уявлень пам'яті; 2) закінчення слів; 3) вилучення зайвого; 4) послідовність явищ; 5) розвиток кмітливості; 6) послідовність картинок. Методика дозволила здійснювати діагностику можливостей дошкільників зосереджуватися на сприйманні цілого і його частин, розподіляти й переключати увагу, аналізуючи зовнішній вигляд об'єкта сприймання, кількість частин, деталі малюнка, розмір, колір тощо; а також сприяла розвиткові аналітико-синтетичної діяльності мозку як фізіологічної основи логічного мислення дітей; прищеплювала інтерес до інтелектуальної роботи.

Одержані результати дозволили визначити причини недостатнього розвитку рівнів логічного мислення у старших дошкільників у процесі пізнавальної діяльності, зокрема такі: завантаженість дітей різними видами занять; неузгодженість у плануванні роботи щодо формування в дітей логіко-математичних понять і розвитку мислення як на заняттях, так і в повсякденному житті; недостатнє використання вихователями ігрових засобів навчання, зокрема ігор математичного змісту що сприяють розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку.

Результати констатувального експерименту дозволили нам встановити рівні сформованості уявлень про форму предметів та геометричних фігур (до достатнього рівня віднесено 24 % дошкільників; до середнього рівня – 36 %; до низького рівня – 40 % дошкільників).

Відповідно третього завдання дослідження було проведено формувальний експеримент, метою якого було використання ефективних засобів розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку.

Ефективність засвоєння змісту навчання забезпечували ігри математичного змісту : дидактичні ігри та вправи, ігри-вправи, також використання на заняттях завдань пошукового характеру, логічних завдань, ігор з предметами.

Прикінцевий зріз знань, умінь і навичок проводився за методикою, яку ми використовували під час констатувального зрізу. Оцінювання результатів здійснювалося за уніфікованими критеріями.

Наведені дані показують, що в ЕГ на прикінцевому етапі експерименту високого рівня розвитку логічного мислення досягли 36,8% дітей, 58,2% дітей цієї групи засвідчили середній і 5% – низький рівні. У КГ високий рівень розвитку було виявлено в 15% дітей, середній – у 43% і низький – у 42% старших дошкільників. Отже, отримані результати прикінцевого зрізу виявили позитивні зміни в обох групах. Однак динаміка цих змін в ЕГ була більш високою, ніж у КГ. Так, кількість дітей, які виявили високий рівень розвитку

логічного мислення ЕГ зросла на 36,8%, середній – на 46,2%, кількість дітей, які виявили низький рівень, зменшилася на 83%.

У КГ кількість дітей з високим рівнем розвитку логічного мислення зросла на 15%, тобто на 21,8% менше ніж в ЕГ; на середньому рівні вона зросла на 31%, що на 27,2% менше порівняно з ЕГ. На низькому рівні кількість дітей КГ зменшилася на 46%, що на 37% менше ніж в ЕГ. Отже, результати прикінцевого зрізу довели більш високу ефективність розвитку логічного мислення старшого дошкільного віку засобами математичних ігор, порівняно з тією методикою, що використовувалась у КГ.

Порівняльний аналіз результатів обстеження старших дошкільників контрольної та експериментальної груп підтвердив позитивний вплив використання математичних ігор, у підвищенні рівнів розвитку логічного мислення дітей дошкільного віку.